

Corsicaneren

(Af et brev, dateret Skovby Præstegaard den 3. November 1834)

Forleden dag havde jeg et besøg af en høj, smuk italiener, som solgte gipsafstøbninger. På en fjæl¹, der hvilede på hans hoved, bar han en del kopier af antikerne og Thorvaldsens² arbejder i formindsket målestok tillige med nogle statuer af berømte mænd. Han gik så rask som det var en fjer, han bar, og knejsede så stolt, som han følte sig stærkere, end alle de guder og heroer tilhobe, der nu måtte følge ham i ud den vide verden og sørge for hans underholdning. Jeg kunne tale noget italiensk med ham, og det fornøjede ham. Hans brune øjne funkede. Han strøg de sorte, krøllede hår til side fra det sortsmudsede ansigt, og der kom en pande til syne som på en af hans heroer. Hans fyrige åsyn behagede mig, og hans fremmede, sydlandske væsen havde noget tiltrækkende ved sig. Hans tale og adfærd røbede en slags højere dannelse. Han havde først tiltalt mig på slet latin, og jeg sluttede af dette, at han var en overløber fra Minervas³ fane. Han havde dog intet forsviret eller forulykket i sit udseende, men så ret ud som en rask, kæk eventyrer, der kun havde valgt denne næringsvej for at se sig om i verden. Jeg bad ham sætte sine guder og helte fra sig, medens han vederkvægede sig med et glas vin, og på mine spørgsmål gav han mig al den underretning om hans omflakkende liv, som jeg ønskede. Jeg havde gættet rigtigt. Han havde fra sin barndom været bestemt til munkelivet og den lærde stand. Lyst til frihed og et bestandigt rejseliv havde tidligt drevet ham fra klosteskolen og fra hans fædreland. Han havde endnu ikke fyldt sit 31. år, men havde

¹ Bræt

² Bertel Thorvaldsen (1770-1844), dansk billedhugger, bosat i Rom i ca. 40 år

³ Minerva er navnet på *en romersk gudinde for fredelige idrætter, kunst og videnskab*, jf. ODS

allerede tumlet meget omkring og næsten været i alle verdensdele. Han havde lidt skibbrud og været i livsfare mange gange; men han følte sig fri og glad, som fuglen i luften. Det bestandige rejseliv vedligeholdte hans sundhed og munterhed. De skønne guder og verdensberømte helteskikkelser åbnede ham alle døre og skaffede ham tilstrækkeligt erhverv. Han stod i forbindelse med de bedste gipsafstøbere i alle de store stænder. Selv ejede han intet, men havde fri rejse og alt, hvad han behøvede, ved procenterne af hvad han solgte. Den gæstmildhed, han mange steder mødte, glemte han heller ikke at omtale, med en kompliment til mig og mine landsmænd, såvel som med en slags selvtilfredshed, der viste, at han vel var sig det vakre, indtagende væsen bevidst, der gjorde ham velkommen alle vegne. Han talte ikke meget for sine varer, men viste kun billederne fra alle sider med et beundrende smil. Jeg købte en Jupiter¹ og en Napoleon af ham, og han tænkte på at gå videre.

”Il mio compatriote” (min landsmand) sagde han stolt, idet han pegede på Napoleonsstatuen – ”anch’ io son’ corsicano – l’ho veduto”. (Også jeg er korsikaner – jeg har set ham).

”Når? Hvor?” spurgte jeg ivrigt.

”Året før hans ”martyrio og transfiguratione” – svarede han alvorligt med et pludselig formørket blik – ”på hans Prometheus-klippe”.

Jeg gav ham ikke nu lov til at gå. Jeg bad ham blive hos mig natten over. Jeg måtte høre alt, hvad han vidste om Napoleon. Han følte en stolt glæde ved min deltagelse; men hans munterhed var forbi. Der tindrede en lidenskabelig ild i hans kolerisk-kraftige øjne. Han fortalte mig omstændeligt, hvorledes han for 14 år siden havde påtaget sig at bringe et stort parti afstøbninger til Ostindien, hvorved hans ”patroner”² ventede store indtægter. Med en indiensfarer fra Livorno var han lykkelig kommen både det hvide og grønne forbjerg forbi; men inden de nåede *det gode håbs forbjerg*, fik skibet sådan en læk, at det var nær ved at synke i rum sø. Den lykkelige korsikaner havde dog ej alene reddet sit unge liv, men tillige en del af sit betroede gods over på en hollandsk ostindiensfarer, der på sin hjemvej kom de nødlidende til hjælp, og satte dem af på St. Helena, hvor hollænderen løb ind for at hente vand. Skibet var sunket, og det reddede mandskab var blevet nødt til at opholde sig nogle måneder på kejser-øen. Den syttenårige korsikaner var straks bleven mistænkt for at søge hemmelige forbindelser med kejseren. Han var i de første uger bleven strengt bevogtet: ”Jeg var en fange, som min store landsmand” – sagde han – ”det var første gang i mit liv, jeg følte mig

¹ Den største gud i den romerske mytologi; himmelguden

² Velyndere; beskyttere; chefer

friheden berøvet – og jeg var rasende. Men snart fandt jeg det mere fordelagtigt at være underholdende. Det lykkedes mig at vinde mine bevogteres tillid, og man lod mig gå, som en ubetydelig og uskadelig person, hvorhen jeg ville, med mine bjergede guder, når jeg kun ikke ville tænke på at få kejseren at se. Men – jeg tænkte ikke på andet. Dag og nat lagde jeg planer – i førstningen blot af nysgerrighed og trods; men som hindringerne blev større, steg min forvovenhed¹ også. Jeg har et korsikansk hjerte, herre! – Min fangne landsmand havde båret verdenskuglen i sin hånd. Jeg havde set den halve jord og overalt hørt ham nævne med beundring. Jeg havde hundrede gange sat mig i livsfare, for at løbe rundt med nogle døde guder af gips – Hvad! om du engang satte dit krusede hoved på spil for en levende halvgud? Næppe var denne tanke faret gennem min unge sjæl, før den var blevet til en fast beslutning. Jeg havde kun en eneste kristen helgen blandt mine afmægtige gipsguder; men det var den hellige Christophoro, min stærke navnehelgen og skytspatron. Han havde ærligt hjulpet mig i alle farer. Han var den eneste, jeg betroede mig til og tog med på råd. Havde han båret vor herre selv og hele verden med sig over floden, mente jeg vel, han kunne lære mig at bære jordens største mand over verdenshavet. – Om det nu var St. Christophoro eller mig selv, der fandt på det råd, ved jeg ikke; men en aften noget før solnedgang gik jeg, med mine gipsguder og min gode helgen på hovedet, hen under et stejlt fjeld, som ragede frem over den vilde, øde egn, der adskilte det fra havet. På spidsen af dette fjeld vidste jeg var kejserens yndlingsudsigt; men der var tillige grænsen for hans frihed. Enhver nedgang fra fjeldet var besat med engelske skildvagter. På den højeste pynt kunne man ofte ved solnedgang se kejseren stå med sammenslyngede arme, som dér” – han pegede på statuen – ”således stod han der tit og stirrede ud imod havet og den vide verden, der havde forskudt ham. Han havde en bænk på dette sted. Undertiden havde han en bog med og læste. Alt dette havde jeg hørt af mine bevogtere. Man ville også have set ham skrive i sin tegnebog, men altid sønderrive, hvad han havde skrevet og kaste det i afgrunden.

Den aften, jeg første gang, med stort besvær og fare for at blive opdaget, havde listet mig til foden af denne øens højeste klippe, var det et vildt, stormende vejr ved efterårs-jævndøgn, som på St. Helena indtræffer i marts måned; men luften var klar. Solen dalede ildrød over Æthioperhavet. Jeg havde sat min byrde fra mig og valgt en plads, hvorfra jeg kunne se bænken på fjeldpynten. Den stod ledig. Jeg ventede en hel time. Solens yderste rand

¹ Vovemod; dristighed

spillede på havfladen. Jeg var stiv i nakken af den spejdende stilling, og min utålmodige spænding havde angrebet mig. Jeg troede alt min besværlige gang forgæves; men da så jeg virkelig en skikkelse deroppe i aftenrøden. Jeg troede først, det var en skildvagt, og ville skjule mig; men jeg så ingen våben blinke. Skikkelsen var ikke særlig anseelig; men den mest kolossale kæmpeskikkelse kunne ikke således have imponeret mig. Jeg så den velkendte mand med den lille, trekantede hat og i den grundende stilling, som jeg havde set i kobber og billedstøtter i alle verdens dele. Han stod urokkelig som en støtte og med sammensluttede arme, ligesom der. Det var ham selv. I min stolthed og glæde gjorde jeg en bevægelse og frygtede for at have røbet mig; men han syntes at have andet at tænke på, end at bemærke min tilværelse. Jeg stod som naglet til jorden, lige som ham, og hvad der foregik i min sjæl, kan jeg ikke beskrive. Jeg ønskede, jeg var en mægtig helgen, der kunne bortføre den fangne verdensbetvinger og sætte ham på en trone blandt de himmelske hærskarer, for at han kunne komme tilbage med de uovervindelige og tugte den verden, der forskød sin herre. Jeg tænkte på at klavre¹ op ad det stejle fjeld og tilbyde ham min tjeneste og mit liv. Jeg følte min korsikanske dolk i mit ærme, og den syntes mig, ved min store landsmands side, mægtig nok til at erobre hele verden. Jeg stirrede uafsladeligt på den besynderlige mand, som jeg hele mit liv havde ønsket at se og nu virkelig så, om end ikke i glans og herlighed, så dog på en højde, både i overført og egentlig betydning, hvorfor jeg svimlede. Endelig forandrede han stilling. Jeg så tydeligt, han fremtog en optegnelsesbog og skrev. Dog kort efter gjorde han en bevægelse, som rev han et blad ud af bogen. Han vendte sig hastig og forsvandt. Jeg stirrede endnu opad og så et flagrende papirsblad hvirvle hen i stormen over fjeldpynten. Mit blik fulgte det, som jeg var en rovfugl, der gav agt på sit bytte. Det undslap mig da heller ikke. Jeg sprang efter det, som et eger, mellem klipper og buske. Jeg greb det begærlig, som var det et himmelbrev. Jeg ventede en opfordring til mig – en redningsplan – et nyt udkast til verdens erobring – og hvad ved jeg! Men hvor forundret blev jeg, da jeg så, at det kun var nogle skødesløst henskrevne – vers. At han i sin ungdom havde skrevet vers i skolen, havde jeg vel ladet mig fortælle; men nu? – var det nu tid for verdensbeherskeren at skrive – sonetter? – Dog jo, tænkte jeg – hvad der rører sig i ham, må have luft – hvis ikke med kanon-vulkaner, så med ord – og for verden skriver han det ikke – han lader det hvirvle hen i stormen fra sin klippe og bejler ikke til en plads blandt vore tusindvis af sonet-poeter. Verset var skrevet på mit modersmål, men var

¹ klatre

næsten ulæseligt. Jeg trykkede det til mine læber og gemte det på mit bryst ved siden af den relikvie, jeg altid bærer her”. –

”Har De det endnu?” afbrød jeg min korsikaner.

”Securo!” svarede han stolt og nikkede – ”og det blev ikke det eneste. Hver aften stod jeg igen ved solens nedgang på samme sted. Jeg så ham oftere skrive og bortkaste de sønderrevne blade. Jeg passede som en falk på mit bytte, og kun få blade udfløj mig eller blev borte mellem klipperne”.

”Har De noget af dem hos Dem?” – afbrød jeg ham atter.

”Securo, signore! Syv sådanne papirsstrimler – men dem leverer jeg ikke af min hånd til noget menneske – de skal følge mig i den vide verden! – Når jeg dør, vil jeg have dem med i graven under mit hoved. Ingen kan heller læse dem, uden jeg; de utydelige blyantsbogstaver er næsten helt udviskede. Men jeg kan dem udenad. Siden det interesserer Dem, vil jeg fremsige dem for Dem; men – min store landsmand er hævet over versemagerkunsten, mener jeg” – tilføjede han med et stolt smil – ”der skal være sprogfejl, metriske og æstetiske fejl i dem, har en lærd academicus sagt mig; men hvad enten de er slette eller gode, vil jeg holde dem i ære! Hvad manden på klippen kun betroede den vilde storm fra Atlanterhavet, når han havde spøgt roligt og muntert med sine venner i fangehuset – det kommer ikke alverdens bogorme og akademikere ved!”. Han fremsagde nu med dyb stemme og med en dæmpet ild og pathos hin italienske sonet, han først havde opsnapet. Jeg indprentede mig kun tankegangen og hvert billede ret nøje. Siden har jeg forsøgt at gengive det i min egen form og fremstilling således:

”På klippen i øde hav jeg står;
i knude min arm sig flætter.
Hvad under den armknude foregår
ej mit århundrede gætter.

Den sjælekender mit blik ej så,
som aned mit væsens tanke.
Man siger, menneskers hjerter slå –
mit følte jeg aldrig banke.

Helt enlig min stjerne kom og gik –
den vender aldrig tilbage –
dens spor skal lue for tidens blik

Til verdens yderste dage!”.

”Stolt nok!” – udbrød jeg – ”at denne forunderlige mand aldrig havde følt sit hjerte slå, skal han jo have ytret engang for sin læge – en mærkelig egenhed” –

”Men han var ikke hjerteløs af den grund, herre!” – udbrød min korsikaner, med et luende blik – ”hans hjerte slog i menneskehedens bryst; fra det udstrømmede en hel tidsalders liv – det var for stort til at bæve i hans eget bryst, selv når det sønderledes af gribben på hans klippe”. Han sagde disse ord i et slags rytme, som en begejstret improvisator. Jeg fyldte hans glas og sagde et par beundrende ord om hans store landsmand. Han syntes tilfreds med mig igen. På min bøn fortsatte han sin beretning. Som han nu opflammedes ved fortællingen og den lette vin, udbrød han ofte, som en fyrig improvisator eller en Rapsode¹, i uregelmæssige vers og deklamerede, hvad han påstod, han gemte ved sit bryst med den store fanges hånd. Hvad han således deklamerede eller sang, vil jeg gengive på min egen måde efter de træk og billeder, jeg har beholdt.

”Længer, end til foden af den klippe, kom jeg ikke i tre uger” – vedblev korsikaneren – ”men jeg lagde tusinde planer, den ene mere forvoven end den anden, til at nærme mig vort Korsikas foreviger eller foretage noget vigtigt til hans befrielse. Mange dage udeblev han, og jeg ventede da forgæves hele timer på det syn, jeg aldrig kunne blive træt af at stirre på. Det næste blad, jeg så ham bortkaste, havde jeg nær sat livet til for. Det var faldet ned i en klippespalte, som jeg måtte krybe dybt ind i; men det bragte mig en røst fra den mand, der var sig en større højhed og storhed bevidst, end den verdenstrone, jeg drømte om at føre ham tilbage til. Når jeg ser på hans stumme billedstøtte der, er det mig endnu som han gennem hine bortkastede ord talte til mig i stormen fra sin klippe” – og nu fremsagde han med recitativ-melodi:

”Er magtens genius sønderknust?
Var dens højheds mål kun en trone?
– Orkanen, som verden har gennembrust,
kan le ad en bortblæst krone.

Bortvejret har jeg kroner, som fjer –
den herligheds vægt jeg må kende.

¹ Omvandrende sanger eller recitator

En skat jeg medbragte, fuldmere værd,
til fjeldet ved løbets ende.

Jeg lykkens kugle har tumlet i hånd –
med verdens bold har jeg leget –
Men var der i legen storhed og ånd –
min genius har mig ej sveget”.

Jeg tilklappede mit begejstrede gæst bifald, og han vedblev: ”En anden gang så jeg kejseren, mod sædvane, bevæge sig urolig på fjeldpynten. Hans arme var ikke, som ellers, over sammenslyngede. Han syntes at tale med sig selv under heftige og livlige armbevægelser. Det var som han truede fjeldet, han stod som lænket til, og det store hav, der adskilte ham fra hans kejserdømme. Endelig standsede han. Hans arme slyngede sig atter fast sammen over hans bryst, som om han der dog fastholdt en større verden end den, der var faldet ham af hånden. Han fremtog igen sin tegnebog og skrev omtrent ti minutter. Han udrev bladet – lod vinden lege med det over afgrunden, og gik bort. Bladet flagrede hen og faldt næsten ved min fod. Det gav atter min beslutning styrke. Jeg satte mig for, at vove det yderste, for at tilkendegive ham min nærværelse og dog overbevise ham om, at der i det mindste var én sjæl i verden, der lyttede til hans tanker og ville vove livet for hans frihed og ære. Hør, Herre! Hvad han tænkte i hin time, medens han kun så den øde strand under fjeldet og ikke drømte om, der var et menneske til, der skulle bære hans begravne tanker i sin sjæl gennem den vide verden!”

”Hvi går jeg her ved øde strand
og mellem de kolde fjelde?
Hvi lader jeg i luftens ørk
tanken i ord udvælde?

Døv er strand og hav og ørk:
Min røst ej fjeldet rører;
mit liv henfarer – og ordet dør;
men ingen sjæl mig hører.

Lad fare hen mit fangeliv
i ord, som ej fornemmes!
Ørnen på verdensgudens spir

før verdens fald ej glemmes.

Er havet dødt, er fjeldet koldt,
er ørknen tavs og øde –
Livet, som henfór med dåd,
lever, om verden døde.

Det lever i min egen sjæl –
min verden der sig rører;
men over alle verdners grav
urkraften selv sig hører”.

Jeg rystede på hovedet og ville have gjort en bemærkning over den næsten formastelige stolthed, jeg fandt i den sidste strofe; men ville jeg høre mere af min rapsod, måtte jeg ikke gøre ham rasende ved nogen misbilligelse. ”Kækt! Selvstændigt!” – sagde jeg – og han nikkede.

”Jeg havde med stor møje udhugget mig 500 trappetrin på nogle af de stejleste steder af fjeldvæggen” – vedblev min korsikaner – ”og hver aften kom jeg min store landsmand nogle trin nærmere; men derved kom jeg tillige så dybt ind under hans fodstade, at jeg ikke kunne se ham eller udspejde, om han var på sin yndlingsplads eller ikke. Dog den følelse, at jeg var ham nærmere, hvis han ellers var tilstede, havde mig noget, så tillokkende, at jeg mange aftener ved solens nedgang kunne stå en hel time på det sidst udhuggede trappetrin i fjeldvæggen, uden at se andet, end afgrunden under mig, fjeldet, der ragede frem over mit hoved, og – når jeg med livsfare drejede mig – kysten med det store, øde hav bag mig. Den eneste lyd, jeg i denne stilling kunne høre, var havets brusen og nogle rovfugles skrig over klippen. I en sådan stilling, medens jeg lyttede til enhver lyd over mig, som det kunne være hans røst eller hans fodtrin, har jeg en aften lært udenad, hvad jeg på tre dage havde anstrengt mig for at sammensætte og læse af to overrevne papirsstrimler, som passede sammen, og som var flagret ned over mit hoved i fjeldtragten. Jeg så ham kun i mine tanker hin aften og ligesom i kamp med sig selv, i en stor tvivl, om han dog ikke, som al verden skreg, havde forrådt Europas frihed og det trefarvede banner, han havde sat romerørnen på og svunget over sin kejserkrone. Men hør, Herre! Hør! Han var friheden tro!”. Nu deklamerede han atter, først mørk og grublende, siden stolt og begejstret:

Var jeg frihedens søn? – men blev moderen sønnens slavinde?
Var mit spir et ran fra templet, hvor jeg stod vagt?
Har jeg selvets afgud ideen til slagtoffer bragt?
Har jeg myrdet en guddom – for verdenskronen at vinde?

”Den guddom, jeg sveg, var en falsk gøglerinde –
En vampyr i livsenglens dragt.
Jeg gennemså masken – tilbedelsens rus blev foragt.
Kun jeg eller – ingen mægted dæmonen at binde.

Jeg var frihedens søn: Min høje moders var kronen
Hun mig rakte den frit – med et folk.
Men med blod mig ammed vampyren – revolutionen.
Den afgud sank for min dolk”.

Min korsikaner så hoverende på mig og syntes at opfordre mig til at beundre denne sofisme, hvormed jeg vel vidste hin mærkelige verdensbehersker søgte at skuffe sig selv, som frihedens tro helt – selv på kejsertronen.

”Jeg tænker på Deres farlige stilling” – sagde jeg hastig – ”hvor let kunne De ikke være styrtet ned –”

”Svimmel er jeg ikke” – vedblev han – ”hvad jeg ofte frygtede for, medens jeg hver dag med iver fortsatte mit møjsommelige arbejde, for at komme ham nogle trin nærmere, var ikke blot, at jeg selv skulle blive opdaget og skudt af en skildvagt; derpå var jeg nogenlunde beredt. – Inden jeg begyndte mit arbejde, læste jeg altid mit Ave¹ og bekendte Den Hellige Jomfru og hendes evige søn alle mine synder, med bøn om deres bistand og nåde, hvis jeg på dette eventyr skulle få en kugle gennem livet. Om mod og styrke bad jeg min stærke St. Christophoro. Kunne der komme noget godt ud af mit foretagende, var jeg vis på, han ville give en usynlig hånd med. – Men hvad jeg undertiden mest frygtede for, var, at jeg skulle komme for silde med min befrielsesplan, og at den store, mishandlede fange engang skulle vælge det høje punkt, der var grænsen for hans frihed, til at gøre ende på sit skændige fangenskab, ved at styrte sig ned over mit hoved i afgrunden. Dog fra denne dårlige frygt blev jeg befriet, da jeg en dag havde udtydet et opsnappet blad, som længe havde været mig ulæseligt. Til selvmord var han for stor og stolt. Det kunne jeg have begrebet, når jeg havde brugt min

¹ Hil dig

forstand: Han var ingen dusinhelt og fortvivlet lykkejæger; han var ingen efteraber af romerheltene og deres moderniserede skygger på revolutionens teater. Det er kun skorpioner, der vender brodden mod sig selv, når det brænder om dem. Hør, Herre, hør!” Og nu fremsagde han med et næsten hånligt smil:

”Ved Waterloo¹ med min sidste ørn jeg skulle fra val mig svunget –
Ved Waterloo stødt mig sværdet i bryst – så ville mig tysken besunget,
Så ville mig belletrister² prist og fundet min udgang værdig –
Så klapped nu gækkere ad min dåd – så var tragedien færdig.

Besyng hver helt, som faldt, hvor jeg stod! I tusindtal de skal findes.
Beklag den tragiske spillerflok, som dør – når spillet ej vindes!
Berøm æstetiske bræddehelt, som falder med floskel i munden!
– jeg skæbnen vil under øjne se – vil tømme dens kalk til bunden!”.

”Rigtigt!” – udbrød jeg – ”det skal jo også have været hans ord til hans venner”.

”For hin frygt var jeg nu vel befriet” – vedblev min korsikaner og nikkede – ”dog jo længer jeg tænkte på det uhyre kæmpeværk, min store landsmand dog nu selv havde opgivet, men som jeg myre indbildte mig at kunne bringe på fode igen, ved et fortvivlet vovestykke – jo modløsere blev jeg. Ja, jeg skammer mig derover, Herre! men – jeg er ingen storpraler – og jeg fortæller Dem ikke dette mit ungdoms-eventyr for at beundres. Der er ild i os korsikanere. Blodet løber rask gennem vore årer; men vi tror ingen længer, end til tænderne – Fru Fortuna ikke heller, - hun er ustadigere, end menneskene. Man har talt ilde om vore dyder fra gamle tider – jeg ved det nok. Så meget latin har jeg lært i klosterskolen i mit femtende år, at jeg mangan gang har ønsket, den feige æreskænder³ Signor Seneca levede endnu, for at jeg med en ærlig korsikansk dolk kunne lønne ham for det vidnesbyrd, han gav os. At vi elske hævnen, det er sandt; det var en slet korsikaner, der ikke ville hævne sin egen og sit folks ære; men vi er løgnere og gudsfornægtere – det er en bagvaskelse, som jeg håber hin hedningsjæl nu vist pines for i Helvede. Jeg lyver ikke, herre! det kan I vide, siden jeg selv tilstår, jeg var næsten modløs; men jeg fornægter heller ikke min Gud og

¹ Waterloo

² skønlitterære forfattere; poeter

³ æreskænde; bagvaske, m.m.

Skaber, og deraf kom det, at der var måde med modet. Det forekom mig, som jeg formastelig ville lege Padre eterno¹ og gribe ind i den store verdensregering. Under mit langsomme arbejde havde jeg tid nok til at eftertænke alle de omvæltninger, der var sket i verden ved denne ene mands kraft og vilje, og hvorledes det nu alt sammen synes at være sket forgæves. Denne tanke havde noget, så nedslående for mig, at den lammede alle mine kræfter. Jeg var nogle gange ved at opgive mit hele foretagende, som et vanvid, der dog intet førte til, og det forekom mig, som selv det største, der ved menneskekraft var udrettet i verden, dog til sidst var tomt og uden betydning for fremtiden. Jeg havde nu ikke i mange dage set den forunderlige mand, som var bleven min eneste tanke, og som jeg hver dag troede at nærme mig nogle trin, i det mindste i den ydre verden. Det var midt i orkantiden, i april måned; så nærmer vinterdagene sig på St. Helena, som når det er november her i norden. Stormen hylede hulere fra Atlanterhavet. Buskene fra de få palmer, der skjulte mig på fjeldmuren, tabte deres blade. Min stilling blev daglig farligere og mit mod svagere. I mange dage havde jeg intet tegn mærket til den store fanges nærværelse. Ingen af hans hemmelige tanker var flagret over mit hoved mod afgrunden. Man sagde, han var syg og holdt sig inde. Jeg kunne dog ikke opgive mit foretagende. Jeg var alt over halvvejen til hans yndlingsplads. I nogle uger kunne jeg ved fornyet anstrengelse nå mit mål og bestige klippepynten. Ingen skildvagt havde endnu set mig, og jeg fortsatte umistænkt mine daglige vandringer til fjeldet. Jeg havde selv nogle dage været syg af min anstrengelse og måtte holde mig inde. En dag fandt jeg et helt beskrevet blad på et af mine trappetrin i fjeldvæggen. Det syntes et blot spil af tilfældet og af et lunefuldt vindpust; men det var mig i min stemning et vink af min gode skytshelgen St. Christophoro. Jeg vidste nu, kejseren befandt sig atter vel og ikke af det urolige vejr lod sig tilbageholde fra sin yndlingsplads. Dette blad var også fra hans hånd. Det var den samme lethenkastede blyantsskrift, som kun var bestemt for øjeblikket og tilintetgørelsen. Hvad jeg læste slog mig forunderligt. Det var mig ligesom et beskæmmende svar på min tvivl og mine modløse tanker; men at den største mand i verden dog også kunne have tænkt noget lignende – smigrede mig. Det var et slags canzone². Jeg har sat min egen melodi derpå og sunget det mange gange, hvor ingen hørte eller forstod det. Hør, Herre! Hør hvad min store landsmand har tænkt, når efterårssolen gik ned i Æthioperhavet bag hans klippe!” – Han udbrød i sin

¹ Den evige Fader [Ingemanns note]

² Lyrisk digt med kunstfærdig strofisk opbygning og overvejende jambiske vers, overtaget fra italiensk (opr. provencalsk) digtning, jf. ODS

improvisatortone med det forskelligste malede udtryk, der snart klang som messe, snart som recitativ og til sidst som bravoursang:

”Synker bag klippen, hvor fangne Prometheus bor,
den sol, som var jordens myre for stor?
Var mit lys kun glimt af en vildfaren stjerne? -
Kun et geniusfald fra et tåget fjerne?
Var mit liv kun et glimrende meteor?
Skulle magtens ånd over skælvende jord
 som komet henvandre
i en tidsalders flygtende øjeblik?
Var det kun for et nu, som foregik,
jeg en verdens skikkelse skulle forandre?
Synker jordtuen dorsk i sit gamle kaos hen?
Ruller sisyphusstenen¹ tilbage igen?
Skal min genius se, før den flyver fra jord,
af verden udslettet sit kæmpespor?

Ha! lad krybet udslette
af døgnmindets tavler kejserens navn!
Før tiden dør, skal den ej sin Heros forgjette²!
– Jeg har nået berømmelsens havn.
Lad i ånden krøblingedage
gigantens underværk synke tilbage,
lig himmelstormernes bjerge!
Lad døgnets krone genfødte dværge!
Lad atter svaghedens troner opstå
og i folkenes blod forgå!
– Blændværk var guillotiner og troner;
kun jordskælv er tingenes revolutioner:
Men som himmelrystninger, evige, store,
 skal årtusinders blik
ideernes grundomvæltninger spore
i hvert lyn, som fra tidsånd udgik!”

¹ Sisyfus; Sisyfos; *navn paa en konge i Korinth, der af guderne blev dømt til i underverdenen stadig at slæbe en stor sten op ad et stejlt bjerg, fra hvis top den bestandig straks rullede ned igen*, jf. ODS

² ☹: Forglemme; glemme

Jeg studsede over min korsikaners begejstring og stolte, luende blik.

”Endelig havde jeg endnu kun nogle dages arbejde tilbage” – vedblev han. – ”Jeg så med brændende længsel det øjeblik i møde, da jeg skulle stå for den store kejsers åsyn, kaste mig for hans fod og tilbyde ham mit liv og min korsikanske dolk mod alle hans fjender. Klippepynten, hvorfra han plejede at se solen gå ned, hang nu helt ud over mit hoved, og jeg var ikke længer fra bænken på dens top, end at kejseren, hvis han var der, måtte kunne hørt min røst, når jeg, uden frygt for at høres af skildvagterne, ville have råbt. Dog derfor havde jeg besluttet at vogte mig vel. Den næstsidste dag, jeg stod på min fjeldtrappe, synes jeg at høre en menneskelig røst over mit hoved. Om det var hans eller ej, kunne jeg ikke vide; men jeg troede det forvist. Stemmen var dyb. De enkelte ord, jeg kunne høre, var italienske og i vor korsikanske mundart. ”Herre, Kejser! jeg er Eders” – udbrød jeg uvilkårlig, men svimlede i det samme og var nær styrtet ned. Om han havde hørt mit uforsigtige udråb, vidste jeg ikke; men kort efter flagrede der et blad ud over mit hoved. Jeg troede vist, det måtte være til mig og indeholde en befrielsesplan, hvortil han ville benytte min nærværelse. Jeg fulgte dets fald med mit falkeblik; jeg ilede ned for at gribe det og redde det fra at falde i forræderhænder. Dog i hvad jeg læste var der intet håb om befrielse og ingen tanke om noget levende væsens deltagelse i hans skæbne. Ej engang den hellige jomfru eller St. Christophoro¹ eller Padre eterno selv syntes han at vente hjælp af – og jeg blev næsten bange for, det kunne være sandt, hvad man har sagt om ham, at han dog i grunden var en tyrk eller hedning. Den hellige jomfru afbede² mig den synd!” – tilføjede min korsikaner og kyssede medaljen på et paternosterbånd³, han bar om halsen – ”Hun må bedre vide hvad tro han havde – og det kommer hverken mig eller nogen sjæl i verden ved. At det ikke var for intet, han var styrtet fra sin mageløse højde, og at der i Vor Herres beslutninger hverken er omskiftelse eller happren, som i vores – det har sagtens været hans mening, og det kan han jo have ment som en god kristen. Hvad han den aften har tænkt på, medens jeg kun tænkte på at gøre det sidste spring op til ham og sætte mit liv på hans tanker – ja det går næsten over min forstand, Herre! De ord har faldet mig allersværest at huske. Der skal være noget kætteri deri, siger mine skriftefædre i de rettroende lande; men her, hvor alle brave folk dog er kættere, gør det vel ingen stor skade. Giv agt, Herre! – De er jo dog et slags Padre – Det var det næstsidste

¹ Den hellige Christophorus; den hellige hjælper

² fritage

³ Den katolske kirkes rosenkrans / bedekrans, bestående af en række perler af træ, metal eller lignende, som under bønnen glider gennem den bedenes hånd

ord, der faldt ud af min store landsmands sjæl og blev hængende i min, og jeg ville nødig, der skulle være noget deri, der kunne være ham hinderligt, hvor han nu er”. – Der var kommet min Napoleons-Rhapsod tårer i øjnene, og hans røst var bevæget; men med rolig kraft betvang han denne bevægelse, idet hans blik faldt på statuen. Det var som han følte sig forvandlet til den grublende helt, hvis hemmelige tanker han ville være tolk for. Med en mørk, tragisk mine og med armene tæt sammenslyngede over brystet, ligesom billedstøtten, han stod for, udbrød han med dyb røst:

”Hvad sker, må ske – hvad komme skal, må komme –
Nødvendighed! din jernlov jeg forstår.
Ej dårers kløgt mig rokket har et hår:
Min stjernes sidste højheds-nu var omme.
Én vilje min i malmkraft overgår –
Én dom har overvejet mine domme –
Én tankes lyn min tankehær nedslår –
Én ørnekraft mig højt i skyen når –
Hvor skæbnen har henkastet mig – jeg står;
men verdens hæres sejrsskrig – var tomme.

Du eneste forstand, jeg ej kan måle!
Du eneste natur, jeg kalder stor!
Du dunkle vilje, på hvis magt jeg tror!
Du skjulte tvangslov, friest ånd må tåle!
Er selv du tanken i den plumpe jord?
Er sjæle dig insekter kun på nåle?
Er du den urgrund uden navn og spor,
som elementers afgrundsdyb ibor? –
Var alle verdner glimt, der fra dig fór –
hvi har du slukt i mig din lynildsstråle?”

Jeg studsede over den ild og kraft, hvormed den omvankende italiener fremsagde disse strofer; men jeg tav betænkelig, og den glødende improvisator syntes at læse en tvivl i mine miner.

”De tror mig ikke, Signor Padre!” – sagde han med et vemodigt smil og fór med hånden over ansigtet, ligesom han ville udslette de mørke, tragiske træk, der var blevne stående i hans ansigt. – ”Jeg ville måske selv anse det for en drøm, hvis jeg ikke havde et blivende minde fra hine mærkelige dage.

Hvad jeg endnu kan fortælle Dem om mit eventyr for 14 år siden på St. Helena, er snart sagt” – tilføjede han og ordnede sine gipsfigurer på brættet, uden at ville modtage min indbydelse til at blive længer. – ”Næste dag havde jeg forsynet mig med en bådshage, for ved hjælp af den at vove det sidste farlige forsøg på at bestige fjeldpynten. Jeg havde beredet mig til døden, som sædvanlig, og havde fast besluttet ikke denne gang at forlade min fjeldtrappe, førend jeg havde talt med den store fange og meddelt ham min enfoldige redningsplan. – Ak, Herre! hvad formår et menneske og selv den hellige Christophoro mod hvad Padre eterno siger nej til? Det måtte selv den største mand i vor tid bekende. At han dog ligeså lidt, som jeg, havde opgivet håbet, og at han rimeligvis havde bemærket mine anstrengelser og måske havde ventet sig noget af min hengivenhed, skulle jeg næsten tro. At hans blotte navn og hans person i frihed på Europas eller Amerikas fastland ville have været mægtigere, end alle hans fjenders hære og flåder tilsammen, det var ligeså fuldt hans egen, som det var hans fjenders og hele Europas overbevisning. Hvad hans fjender røbede frygt for, ved hans strenge og ængstelige bevogtning, det havde han selv vidunderlig bevist muligheden af, ved sin tilbagekomst fra Elba og de hundrede dages mirakel. Derpå har han selv tænkt den dag, da jeg ved et dristigt spring håbede at svinge mig op på fjeldet ved hans side. Jeg stod ham endnu nogle trin nærmere, end den forrige dag, på et nylig udhugget fjeldtrin, med min bådshage i hånden. Der var kun et lille klippestykke imellem os; men det hang helt over mit hoved. Jeg hørte hans røst så tydelig over mig, at næsten intet ord undgik mig. Han improviserede i sit modersmål – hvad jeg kun, som et slags ekko, kan gentage:

”Jeg ved et ord, som verdens lænker sprænger,
et ord, som rummer hvad jeg har i hu.
Det ene ord jeg ud i verden slænger –
og mine fjender skal forgå med gru!
Der gennem millioner sjæle trænger –
I det endnu en verdens skæbne hænger –
Ét fodtrin kun på faste land – ej længer! –
Mit navn, som gnist, min tankes mine sprænger –
og – verden ligger for min fod endnu”.

”Omtrent således lød den store fanges røst i mit øre. Med en styrke og begejstring, som jeg aldrig før eller siden har følt mage til, huggede jeg min

bådshage i klippestykket over mit hoved og svingede mig op over fjeldpynten med et: Viva il Imperadore! Det svimlede for mine øjne – men jeg så ham – således som jeg ser ham endnu og aldrig skal glemme ham så længe jeg kan mindes noget i verden. Han kom mig vel ikke i møde – han rystede endog på hovedet og vinkede mig tilbage med sin hånd; men det var – jeg tør næsten sige – et beundrende udtryk i hans usigelige kærlige mine. Jeg stod på randen af afgrunden og ville styrte hen for hans fod. I det samme knaldede et musketskud i mine øren. Jeg følte mig såret – og styrtede baglæns ned over min fjeldtrappe, med et gentaget Viva il Imperadore på læben, men uden klar bevidsthed. Da jeg kom til live igen, var jeg som sønderknust. Nogle buske havde uden tvivl standset mig i faldet. Jeg havde kun brudt én arm og ét ben, og hvad var det for synet af hin mine i verdensbetvingerens åsyn? – Jeg lå i et engelsk lazaret og bevogtedes som en livsfange. Jeg vandt både mit helbred og min frihed igen. Man betragtede mit eventyr som et hensigtsløst foretagende, som kun nysgerrighed og nationalforfængelighed havde forledet mig til. – Jeg vandrer atter verden rundt, med mine guder og helte. Jeg er en ringe omløber. Men – den største helt i verden har studset ved min salto mortale og set mildt til mig. – Adio, Signore! I’ho veduto!” (jeg har set ham) –

Med disse ord løftede den raske korsikaner fjælen med gipsfigurerne på mit hoved – og gik så stolt ud af døren, som om han selv havde været med at erobre verden; dog mærkede jeg nu, at han trådte lidt stift på den venstre fod og bevægede den højre arm noget tvungent.

